

*Це НЕОФІЦІЙНИЙ переклад оригінального документу,
написаного англійською мовою.*

Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини

Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні

16 лютого – 15 травня 2015 р.

I. РЕЗЮМЕ

1. Це десята доповідь Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ) щодо ситуації з правами людини в Україні. Інформація, викладена у ній, ґрунтується на результатах роботи Місії ООН з прав людини в Україні (МПЛУ).¹ Вона покриває період із 16 лютого по 15 травня 2015.

2. Звітний період охоплює часовий проміжок позначений річницями подій, що мали визначальний вплив на ситуацію із правами людини в Україні та послужили причиною її подальшого погіршення: лютневі події на Майдані у 2014; так званий «референдум в Автономній Республіці Крим 16 березня; початок урядової операції із забезпечення безпеки в Донецькій та Луганській областях 14 квітня для відновлення контролю над територіями та будівлями, захопленими збройними групами в березні та квітні 2014, яка зіткнулася із спротивом та, за повідомленнями, підтримувалися притоком бойовиків та озброєння із Російської Федерації; насильство 2 травня в Одесі; та так звані «референдуми» про «самоврядування» в Донецькій та Луганській областях 11 травня, проведені всупереч Конституції України та міжнародних норм та стандартів².

3. Більше року, брак захисту та правосуддя для жертв та безкарність правопорушників переважали в Україні. Розслідування грубих порушень прав людини, скоєних на Майдані внаслідок чого було вбито щонайменше 104 протестувальники та 13 правоохоронців та насильство в Одесі 2 травня, внаслідок якого загинуло 48 осіб, все ще триває. Ні одного правопорушника не було притягнуто до відповідальності, а розслідування цих справ залигається повільним. Хоча Генеральна Прокуратура заявляла, що ідентифікувала всіх високопоставлених урядових чиновників, що приймали рішення під час подій на Майдані, нікого із них не було повідомлено про підозру в рамках розслідування. Лише семеро людей, підозрюваних у вбивстві протестувальників 18-20 лютого 2014, було затримано, справа двох із них розглядається судом. Існує широко поширена думка, що розслідування подій в Одесі,

¹ МПЛУ була розміщена в Україні 14 березня 2014 року для моніторингу ситуації із правами людини в Україні, представлення звітів та внесення рекомендацій відповідним органам влади в Україні щодо вирішення проблем в сфері прав людини. Більш детально мандат місії описаний в параграфах 7-8 доповіді УВКПЛ щодо ситуації з правами людини в Україні від 19 вересня 2014 року (A/HRC/27/75).

² Більше інформації про ці події можна знайти в параграфах 3-6 та 9-10 вищезгаданого звіту.

яке проводиться Міністерством внутрішніх справ та Генеральною прокуратурою, є ненадійним, зокрема через нездатність чи небажання правоохоронних органів притягнути до відповідальності винних осіб. За наявною інформацією, переслідування правопорушників також ускладнене тим, що деякі із них втекли із України.

4. Крах законності та правопорядку на територіях, що контролюються самопроголошеною «Донецькою народною республікою»³ та самопроголошеною «Луганською народною республікою»⁴ продовжувався та погіршувався у зв'язку із бойовими діями між Українськими збройними силами та збройними групами. Бойові дні продовжують супроводжуватися порушеннями міжнародного гуманітарного права та мають спустошливий вплив на можливість реалізовувати свої права для приблизно п'яти мільйонів людей, які проживають на цій території. В містах, що безпосередньо постраждали від боїв, такі як Дебальцеве, Донецьк, Горлівка, люди зверталися до ММПЛУ зі словами: «ми просто хочемо миру».

5. Режим припинення вогню в східній Україні не зберігається повною мірою. Погоджений 12 лютого 2015 року в рамках комплексних заходів для виконання Мінських угод при участі представників «Донецької народної республіки» та «Луганської народної республіки», він вступив в силу 15 лютого. Комплекс заходів також включає відведення важкого озброєння за лінію зіткнення; встановлення безпечної зони шириною 50-140 кілометрів; вивід незаконних та іноземних збройних формувань із території України; звільнення «заручників та незаконно затриманих осіб» у форматі «всіх на всіх». 17 лютого резолюцією 2202 (2015), Рада Безпеки ООН закликала всі сторони конфлікту повністю впровадити комплекс заходів. 17 березня, Парламент України прийняв постанову, що схвалила звернення до Ради Безпеки ООН та Ради Європейського Союзу з приводу розгортання на території України міжнародної операції з підтримання миру і безпеки.

6. У перші дні після прийняття вищезгаданого режиму припинення вогню, атаки українських військ збройними групами продовжувалися в районі міста Дебальцеве (Донецька область) до 19 лютого, спричиняючи нові жертви серед місцевого населення, яке і так провело в підвалах уже кілька тижнів. У період із 19 лютого по 10 квітня, режим припинення вогню в цілому дотримувався, незважаючи на щоденні повідомлення про поодинокі перестрілки та зіткнення. В той час як деякі райони в зоні конфлікту залишалися спокійними, наприклад такі як місто Луганськ, інші стали місцем розгортання посиленних боїв з 11 квітня⁵. Околиці аеропорту Донецька та спірного селища Широкине (Донецька область) залишалися основними вогнищами, де інтенсивно використовувалося важке озброєння. Продовжували надходити повідомлення про поставки найновішого озброєння та бойовиків із Російської Федерації.

7. Загальне зниження кількості випадків невибіркових обстрілів населених пунктів після 15 лютого призвело до зменшення втрат серед цивільного населення. Втрати українських збройних сил і озброєних груп продовжували зростати. Загалом, з початку військових дій в середині квітня 2014 до 15 травня 2015 року, було задокументовано смерть щонайменше 6362 осіб (у тому числі, щонайменше 625 жінок і дівчаток) та

³ Надалі згадується «Донецька народна республіка».

⁴ Надалі згадується «Луганська народна республіка».

⁵ Такі як Авдіївка, Докучаєвськ, Донецьк, Горлівка, Гранітне, Красногорівка, Кримське, Луганське, Оленівка, Опитне, Піски, Попасна, Щастя, Широкине, Слов'яносербськ, Спартак, Станично Луганське, Світлодарськ, Веселе, Водяне, Волноваха, Ясинувата та Золоте.

15775 поранених осіб в зоні конфлікту на сході України. Багато людей вважають зниклими безвісти; продовжують знаходити тіла загиблих.

8. Продовжують надходити повідомлення про серйозні порушення прав людини, залякування та утиски місцевого населення, що здійснюються збройними групами. ММППЛУ отримали нові повідомлення про ймовірні вбивства, тортури і жорстоке поводження, а також про випадки незаконного позбавлення волі, примусову працю, грабежі, вимоги викупу і вимаганні грошей на територіях, контрольованих збройними групами. Переслідування і залякування людей, підозрюваних у підтримці збройних сил України або людей із проукраїнською позицією залишаються широко поширеними як і раніше. Часом, доступ ММППЛУ до місць, де повідомлялося про порушення прав людини, обмежувався або збройними групами або міркуваннями безпеки.

9. Збройні групи і так звані «структури управління» «Донецької народної Республіки» і «Луганські народної республіки» несуть відповідальність за порушення прав людини, вчинені на територіях, що перебувають під їх контролем. Кроки, зроблені «Донецькою народною республікою» і «Луганською народною республікою», щоб створити свою власну "законодавчу" базу і систему "правосуддя" ("поліція", "прокуратура" і "суди") суперечать Конституції України і міжнародному праву, і ставлять під загрозу Мінські угоди.

10. З часу так званих «виборів» 2 листопада, що проводилися «Донецькою народною республікою» і «Луганською народною республікою» всупереч положенням Мінських угод та Конституції України, жителі територій, контрольованих збройними групами, продовжують ставати все більш ізольованими від решти України, з у зв'язку із подальшими рішеннями уряду України тимчасово перемістити всі державні установи і організації, з цих територій і припинити фінансування та виплати (у тому числі й соціальні) для установ та фізичних осіб, які перебувають там⁶. 17 квітня, Верховна Рада України визнала ці території "тимчасово окупованими". Становище найуразливіших груп, особливо людей похилого віку, людей із інвалідністю, сімей з дітьми та людей, які перебувають в закладах соціального догляду, залишається вкрай важким; багато з них не мають ніякого джерела доходу або позбавлені доступу до основних соціальних послуг. На початку квітня з'явилися повідомлення про виплату в рублях деяких пенсій і зарплат "Донецькою народною республіки» і «Луганською народною республікою».

11. Система дозволів, введена Тимчасовим порядком 21 січня Службою безпеки України, продовжує суттєво обмежити свободу пересування через лінію зіткнення. Система діяла навіть в розпал бойових дій в лютому, коли багато хто намагався покинути зону конфлікту. Ті, хто намагаються отримати дозвіл стикаються із корупцією і затримками до трьох місяців. Міжнародні та національні організації виступають за перегляд системи видачі дозволів та поки безрезультатно.

12. Захист і безпека журналістів в зоні конфлікту залишається сумнівною; протягом звітного періоду загинуло кілька журналістів. Збройні групи продовжують обмежувати свободу вираження думок і перешкоджати роботі працівників ЗМІ на території, яку вони контролюють. Уряд України визначив понад 100 ЗМІ (в тому числі телеканалів, інформаційних агентств, газет та Інтернет ресурсів) з Російської Федерації, акредитацію яких при органах державної влади призупинено до закінчення операції із забезпечення безпеки.

⁶ Більш детальний опис міститься у 12 параграфі восьмого звіту ММППЛУ.

13. МПЛУ занепокоєна тим, що зусилля Уряду щодо захисту територіальної цілісності України і відновлення законності і порядку в зоні конфлікту, як і раніше супроводжується постійними повідомленнями про довільні і таємні затримання і насильницькі зникнення людей, підозрюваних у сепаратизмі або тероризмі. МПЛУ продовжував отримувати повідомлення про жорстоке поводження і тортури людей, затриманих українськими збройними силами і правоохоронними органами. Місія також стурбована тим, що розслідування повідомлень про грубі порушення прав людини з боку українських збройних сил та правоохоронних органів досі не проводилося.

14. Більше 1,2 мільйона осіб переміщених всередині країни з початку конфлікту страждають від ускладненого доступу до охорони здоров'я, житла та працевлаштування. Розповсюдження зброї, відсутність можливостей для працевлаштування, обмежений доступ до медичної допомоги, соціально-психологічних послуг для демобілізованих солдат, а також глибоке занепокоєння, що режим припинення вогню може не дотримуватися, має серйозний вплив на населення та перспективи примирення. Подальше погіршення загальноекономічної та фінансової ситуації впливає на все населення України.

15. 3 березня Президент утворив Конституційну комісію з метою напрацювання змін до Конституції України на підставі широких публічних обговорень. Три робочі групи почали свою роботу в квітні для напрацювання загальних пропозицій щодо функціонування держави та її органів, децентралізації, самоврядування, фундаментальних свобод та прав людини. 26 квітня були прийняті зміни, внесені до законодавства про судоустрій, в тому числі, про посилення ролі Верховного Суду як гаранта єдності судочинства.

16. 15 травня Президент України підписав пакет з чотирьох законів, які засуджують комуністичний та нацистський режими, як «злочинні відповідно до закону», забороняють їх пропаганду та публічний показ їхньої символіки. Законами передбачена заміна назв міст, вулиць, площ та інших місць, натхнених комуністичним минулим, а також публічне визнання всіх «учасників боротьби за незалежність України в ХХ столітті». МПЛУ відзначає існування серйозного ризику, що деякі положення пакету можуть обмежити свободу вираження думок та поглибити поділ суспільства.

17. Незважаючи на багато викликів, з якими стикається Уряд України, певний прогрес був досягнений в реформуванні, зокрема дерегуляції бізнесу, державних закупівель, освіти та боротьби з корупцією. 18 травня було утворене Національне антикорупційне бюро з метою проведення обов'язкового електронного декларування доходів та витрат усіх державних службовців. 16 квітня Президент призначив Директора Національного антикорупційного бюро, органа, який буде розслідувати злочини, скоєні вищими посадовими особами держави, включаючи суддів та прокурорів.

18. Ситуація в Автономній Республіці Крим, статус якої визначено Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 68/262, продовжує характеризуватися порушеннями прав людини, які коїть *де факто* влада, застосовуючи законодавство Російської Федерації. МПЛУ отримала інформацію про жорстоке поводження та катування колишнього активіста Майдана «правоохоронцями» Криму або їх мовчазній згоді. Продовжуються утиски та арешти кримських татар та інших «прихильників єдності» України. «Суд» постановив виправні роботи трьом кримським активістам після того, як вони розгорнули прапор із надписом «Крим – це Україна» під час узгодженого мітингу, присвяченого річниці з дня народження українського поета Тараса Шевченка.

19. Контроль над засобами масової інформації в Криму було посилено. Щонайменше сім засобів масової інформації на кримськотатарській мові, включаючи телевізійну станцію та газету, які користувалися найбільшою популярністю серед кримськотатарської спільноти, припинили своє існування через відмову в перереєстрації за законодавством Російської Федерації. Свобода віросповідання була поставлена під загрозу обмеженнями, що викликані вимогою про перереєстрацію. На даний момент всього 51 релігійна община отримала правовий статус за законодавством Російської Федерації, у порівнянні з більше, ніж 1 400 за законодавством України до «референдуму» в березні 2014 року. Положення деяких вразливих груп, як, наприклад, людей з наркотичною залежністю, є критичним. Приблизно 800 з них на даний момент позбавлені життєво необхідної замісної підтримувальної терапії і до 30 з них померли з березня 2014 року. Лікування, що надається, є неналежним і включає в себе просту детоксикацію і часом подальшу реабілітацію.